

העזרה מהסוגיא

סנהדרין עה. – פ:

פרשת תצוה ה'תשפ"ה

דף עה - עו

◆ חייבי שריפה:

- בת כהן שזינתה.
- הבא על בתו או בת בתו או בת בנו^א.
- הבא על בת אשתו או בת בת אשתו או בת בן אשתו.
- הבא על חמותו או על אם חמותו או על אם חמיו^ב.

✽ הערות ✽

א רש"י מבאר שהחידוש באיסור של בתו ובת בתו ובת בנו הוא באופן שאנס אשה אבל באופן שנשא אשה קרובות אלו אסורות מדין בת אשתו ובת בת אשתו ובת בן אשתו.

ב הגמ' מבארת שהמקור של האזהרה של בת בתו ובת בנו דכתיב [ויקרא יח י] 'ערוה בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותך כי ערותך הנה', והמקור של האזהרה של בת אשתו ובת בת אשתו ובת בן אשתו דכתיב [ויקרא יח יז] 'ערוה אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא'.

הגמ' מוסיפה שהמקור של העונש בחמותו דכתיב [ויקרא כ יד] 'ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתה לא תהיה זמה בתוכם', (וראה להלן [תעלה]) שלדעת אב"י אליבא דרבי עקיבא דורשים מהלשון 'אתה' שיש עונש גם באם חמותו אמנם לדעת אב"י לדעת רבי ישמעאל וכן לדעת רבא לא לומדים מהמילה 'אתה' עונש באם חמותו.

הגמ' מבארת שהמקור של העונש בבת אשתו ובת בת אשתו ובת בנו הוא מגזירה שווה 'זמה זמה' לפסוק של חמותו, והמקור של העונש בבת בתו ובבת בנו הוא מגזירה שווה 'הנה הנה' שכמו שבאיסור של אשה ובתה ובת בנה כתוב 'זמה' כך באיסור של בת בתו ובת בנו כתוב 'זמה', ולאחר מכן לומדים גזירה שווה 'זמה זמה' לפסוק של חמותו.

הגמ' מביאה שהמקור של העונש באם חמותו (לפי הצד שלא לומדים זאת מהלשון 'אתה' וכפי שהתבאר לעיל בסמוך), וכן המקור של העונש באם חמיו, נלמד מגזירה שווה 'זמה זמה' בין חמותו לבת אשתו ובת בת אשתו ובת בנו, ואב"י מבאר שצורת הדרשה היא שבדורות למטה אסורים שלשה דורות (בת אשתו ובת בת אשתו ובת בן אשתו) כך בדורות למעלה אסורים שלשה דורות (חמותו ואם חמותו ואם חמיו), ולרב אשי צורת הדרשה היא כמו שהתורה חייבה בדור השלישי (בת בת אשתו ובת בן אשתו) כמו בדור השני (בת אשתו), כך התורה חייבה בדור השלישי (אם חמותו ואם חמיו) כמו בדור השני (חמותו), והמקור של האזהרה באם חמותו ובאם חמיו הוא שכמו שבעונש התורה השוותה את הדורות למטה (בת אשתו ובת בת אשתו ובת בן אשתו) לדורות למעלה (חמותו), כך באזהרה התורה השוותה את הדורות למעלה (חמותו ואם חמותו ואם חמיו) לדורות למטה (בתו ובת בתו ובת בנו).

נחלקו האמוראים מהו המקור של האזהרה והעונש בבתו לאב"י לומדים זאת בקל וחומר מבת בתו ובת בנו ואב"י סובר שבאופן זה אין חסרון ש'אין עונשים מן הדין' כיון שהקורבה של בת בתו היא מכוח הקורבה של בתו, אמנם רבא סובר שלומדים זאת בגזירה שווה 'הנה הנה' שכמו שבקרובות אשתו בת אשתו אסורה כמו בת בת אשתו ובת בן אשתו, כך בקרובותיו בתו אסורה כמו בת בתו ובת בנו וחוזרים וליומדים גזירה שווה 'זמה זמה' שהעונש של בתו הוא שריפה ולאב"י דרבי אב"י לומדים את העונש מהפסוק 'ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באיש תשרף' ודורשים בת איש שלא באה על ידי נישואין אלא בת אנוסה אסורה ועונשה שריפה, והמקור של האזהרה לבתו דכתיב 'אל תחלל את בתך להזנותה' ודורשים איסור לאדם שמוסר את בתו לשם זנות

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

◆ דין הבא על חמיותו לאחר מיתת אשתו:

- לאביו - בשריפה.
- לרבא - לרבי ישמעאל בשריפה לרבי עקיבא אינו חייב בשריפה.

דף עז

◆ חייבי סיף - רוצח ואנשי עיר הנדחת.

◆ דיני רוצח:

- באופן שזרק על חבירו אבן:
 - באופן שיש באבן שיעור מיתה - חייב.
 - באופן שאין באבן שיעור מיתה - פטור.
- באופן שדקר את חבירו בברזל - חייב.
- 'מצמצם' (שהרג אדם על ידי קשירתו):
 - באופן שקשר אדם בתוך המים או בתוך האש - חייב.
 - באופן שקשר אדם במקום שיש שמש או קור - חייב.
 - באופן שקשר אדם במקום שאין שמש וקור אלא השמש והקור עומדים לבוא לאחר זמן - פטור.

» הערות «

ומכך שלא כתוב 'תחל' דורשים אזהרה לבתו, ואביו ורבא סוברים שדורשים מכך שלא כתוב 'תחל' אזהרה שלא להשיא את בתו לזקן שיש חשש שהבת לא תקבל את בעלה ותזנה.

הגמ' מקשה שלפי דברי אביו דרבי אבין מדוע לא דורשים 'היא מחללת' שהבא על בתו הבת בשריפה והבועל פטור, ואביו מתרץ דכתיב 'את אביה היא מחללת' שהמיעוט של 'היא' נאמר רק בבת כהן שמחללת את אביה ולא בבתו שאביה מחלל אותה ורבא מתרץ שלא מסתבר לדרוש כך ולומר שהאשה תהיה חייבת בשריפה והבועל יהיה פטור לגמרי שהרי האשה עשתה פחות מעשה מהאיש והשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, ורק לענין בת כהן שהבועל בחנק מסתבר לדרוש כך.

הגמ' מקשה שנלמד מהגזירה שווה 'הנה הנה' שכמו שבקרובות של האשה אם חמיותו אסורה כך בקרובות שלו אם אמו תהיה אסורה, ואביו מבאר שדורשים 'אמן היא' שאמו אסורה ואם אמו מותרת ורבא מבאר שלא צריך לכך פסוק אלא מסברא יודעים שלא לדרוש כך כיון שאי אפשר להשוות לגמרי בין הקרובות שלה לקרובות שלו משום שלפי הצד ש'דון מינה ואוקי' באתרה' אם היינו לומדים כך היה יוצא שאמו בסקילה ואם אמו בשריפה וממילא לא מסתבר ללמוד כך כיון שבקרובות שלה אמה ואם אמה שווים ואילו בקרובות שלו יש חילוק בין אמו לאם אמו, וכן לפי הצד ש'דון מינה ומינה' אם היינו לומדים כך היה יוצא שאם אמו בסקילה כמו אמו, וממילא לא מסתבר ללמוד כך כיון שבקרובות שלה בתה ואם אמה שווים, ואילו בקרובות שלו בתו בשריפה ואם אמו בסקילה (הגמ' מוסיפה פירוט נוספות שתלויים במחלוקת האם סקילה חמורה או בשריפה חמורה ע"ש).

הגמ' מקשה שנלמד מהגזירה שווה 'הנה הנה' שכמו שבקרובות של הבעל כלתו אסורה כך בקרובות של האשה כלתו תהיה אסורה, ואביו מבאר שדורשים 'אשת בן היא' שאין איסור של אשת בת אשתו, ורבא מבאר שלא צריך לכך פסוק אלא מסברא יודעים שלא לדרוש כך כיון שאי אפשר להשוות לגמרי בין הקרובות שלה לקרובות שלו, משום שלפי הצד ש'דון מינה ואוקי' ומינה' אם היינו לומדים כך היה יוצא שכלתו בסקילה, וממילא לא מסתבר ללמוד כך כיון שבקרובות שלו אמו וכלתו שווים, ואילו בקרובות שלה אמה בשריפה וכלתה בסקילה, ולפי הצד ש'דון מינה ואוקי' באתרה' אם היינו לומדים כך היה יוצא שכלתו בשריפה כמו אמה, וממילא לא מסתבר ללמוד כך כיון שבקרובות שלו בתו וכלתו אינם שווים שבתו בשריפה וכלתו בסקילה, ואילו בקרובות שלה בתו וכלתו שווים בשריפה (הגמ' מוסיפה פירוט נוספות שתלויים במחלוקת האם סקילה חמורה או בשריפה חמורה ע"ש).

ג הגמ' מביאה שנחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא בביאור הפסוק 'ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתה', שרבי ישמעאל דורש שהכוונה אחת מהן (שבלשון יוני קוראים לאחת 'הינא'), ורבי עקיבא סובר שהכוונה שתייה, ואביו מבאר שרבי עקיבא סובר שלומדים מהפסוק איסור לחמיותו ואיסור לאם חמיותו וזה הכוונה שתייה ולרבי ישמעאל לומדים מהפסוק איסור לחמיותו ולא לומדים מהפסוק איסור לאם חמיותו אלא לומדים זאת בגזירה שווה 'זמה זמה' וכפי שהובא לעיל [הערה קודמת], ורבא מבאר שרבי עקיבא סובר שכונת הפסוק שהדין שריפה בחמיותו נאמר רק באופן שאשתו קיימת ולא לאחר מיתת אשתו, אמנם רבי ישמעאל סובר שהדין שריפה בחמיותו נאמר גם לאחר מיתת אשתו.

ד הגמ' מבארת שהמקור שהזכיר על חבירו אבן חייב רק באופן שיש באבן שיעור מיתה, דכתיב 'ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימת רצח הוא', ודורשים שיש באבן שיעור של יד כלומר שיעור להמית, אבל בברזל כתוב 'ואם בכלי ברזל הכהו וימת' ולא כתוב 'יד' ללמד שגם באופן שאין שיעור מיתה חייב, והגמ' מבארת שהפסוק מדבר באופן שאדם דקר את חבירו על ידי כלי ברזל, אבל באופן שזרק על חבירו כלי ברזל חייב רק באופן שיש בברזל שיעור להמית, ורש"י מבאר שדקירה בכלי ברזל יכולה להמית באופן שדקר בושט או בלב, אמנם תוס' מקשים על דברי רש"י שגם הדוקר בקוץ בושט או בלב יכול להמית, ולכן תוס' מבארים שדקירה בכלי ברזל בכל מקום בגוף יכולה להמית משום שמכך ברזל יכולה להתנפח.

ה בדברי הגמ' מבואר שהחוב של הקושר את חבירו בתוך המים או בתוך האש נאמר בין באופן שדחף את ההרוג לתוך המים ולתוך האש ולאחר מכן קשרו, ובין באופן שההרוג נכנס מעצמו לתוך המים ולתוך האש ולאחר מכן בא אדם אחר וקשרו, ובדברי הגמ' מבואר עוד שהחוב עוד הדוחף והקושר נאמר רק באופן שההרוג לא היה יכול לצאת אבל באופן שההרוג היה יכול לצאת פטור.

הגמ' מבארת שלומדים מהפסוק 'או באיבה' שהקושר אדם שנמצא בתוך המים ובתוך האש שלא יצא וההרוג לא היה יכול לצאת שחייב מיתה.

- באופן שקשר אדם עד שמת ברעב - לרבא פטור, לרבי זירא חייב.
- באופן שהביא אדם למקום שאין שמש וקור אלא השמש והקור עומדים לבוא לאחר זמן:
 - לפי הצד ש'אשו משום חציו':
 - לתירוץ הראשון בתוס' - חייב.
 - לתירוץ השני בתוס' - פטור.
 - לפי הצד ש'אשו משום ממונו' - פטור.
- באופן שזרק אבן כלפי מעלה ולאחר שהאבן גמרה לעלות היא נפלה למטה והרגה:
 - לפי הצד ש'אשו משום חציו':
 - לתירוץ הראשון בתוס' - חייב.
 - לתירוץ השני בתוס' - פטור.
 - לפי הצד ש'אשו משום ממונו' - פטור.
- באופן שזרק אבן באלכסון (כלפי מעלה ולצד), ולאחר מכן האבן ירדה באלכסון (כלפי מטה ולצד) והרגה - חייב.
- באופן שזרק חץ והיה תריס שמנע מהחץ להרוג, ולאחר מכן הזורק נטל את התריס והחץ הרג - פטור משום שבזמן הזריקה החץ לא היה יכול להרוג, ונטילת התריס נחשבת 'גרמא'.
- באופן שקשר את חבירו ועשה חור בכותל וכתוצאה מכך יצאו מים על חבירו והרגוהו - בכוח ראשון חייב, בכוח שני פטור.

» הערות «

1 רש"י ותוס' מבארים שהחוב של 'מצמצם' נאמר רק באופן שקשר את חבירו במקום שהדבר הממית נמצא בתחילה (כגון שקשר בתוך המים או בתוך האש או שקשר במקום שיש שמש) ולא באופן שהדבר הממית לא נמצא בתחילה (כגון שקשר את חבירו במקום שאין שמש וקור והשמש והקור עומדים לבוא לאחר זמן), ונחלקו רבא ורבי זירא באופן שקשר את חבירו במקום שהדבר הממית נמצא קצת (כגון שקשר אדם עד שמת ברעב, שהרעב היה בתחילה אלא שהרעב לא היה חזק) לרבא פטור ולרבי זירא חייב.

הגמ' מוסיפה שרבא ורבי זירא נחלקו גם באופן שאדם היה ישן ואדם אחר פתח את הגג מעליו ומת מחמת הקור לרבא פטור ולרבי זירא חייב משום שהקור שהמית היה קצת בתחילה והקור הלך והתחזק, ותוס' מוסיפים שבאופן שקשר את חבירו במקום שיש שמש או קור חייב לכו"ע, משום שבזמן שקשר היה את הדבר שיכול להמית, ומאידך באופן שקשר את חבירו במקום שאין שמש או קור ולאחר זמן יהיה שמש או קור, פטור לכו"ע, משום שבזמן שקשר לא היה את הדבר שיכול להמית.

הגמ' מוסיפה שרבא ורבי זירא נחלקו גם באופן שאדם היה בתוך גיגית וחברו סגר את הגיגית ומת מחמת החנק לרבא פטור ולרבי זירא חייב משום שהחנק היה קצת בתחילה אלא שהחנק הלך והתחזק, אמנם רבי זירא מודה שבאופן שאדם הכניס את חבירו לתוך בית סגור ומת מחמת החנק שפטור משום שנחשב שהחנק לא היה בתחילה אלא החנק הגיע לאחר מכן.

הגמ' מביאה שרבא סובר שאדם שקשר את חבירו לפני ארי פטור, ואדם שקשר את חבירו לפני יתושין חייב, ורש"י מבאר שהטעם שהקושר אדם לפני ארי פטור משום שהאדם לא היה יכול להציל את עצמו גם אם לא היה קשור, אבל הקושר את חבירו לפני יתושין חייב כיון שאם לא היה קשור היה יכול להציל את עצמו, אמנם תוס' מבארים שהקושר לפני ארי פטור משום שמדובר שקשר לפני שהארי הגיע (כדן הקושר במקום שאין שמש אלא סוף השמש לבוא) והקושר לפני יתושין חייב משום שמדובר באופן שהיתושים היו בזמן שקשר (דן הקושר במקום שיש שמש), אמנם הגמ' מביאה שרבא אשי סובר שגם באופן שקשר לפני יתושין פטור משום שהאדם לא מת על ידי קבוצת היתושים הראשונה שהייתה שם אלא על ידי קבוצות נוספות שבאו לאחר מכן.

2 בדברי הגמ' בב"ק [כב ב] מבואר שבאופן שהדליק אש בגופו של עבד חייב מיתה, ובאופן שהדליק אש שלא בגופו של עבד לפי הצד ש'אשו משום חציו' חייב מיתה ולפי הצד ש'אשו משום ממונו' פטור, אמנם באופן ש'כלו לו חציו' פטור לכו"ע, ותוס' בתירוץ הראשון סובר שבאופן שהאש הלכה על ידי הרוח, או באופן שהניח אבן בראש הגג והאבן נפלה ברוח מצויה והרגה, לפי הצד ש'אשו משום חציו' חייב מיתה, ותוס' בתירוץ השני סובר שבאופנים אלו פטור, ורק באופן שהאש הלכה ללא רוח חייב מיתה [ע"פ מהרש"א].

בדברי הגמ' בב"ק [נו א] מבואר שלענין חיוב של אש אין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר לבין מקרב הדבר אצל האש, ולכן התוס' בתירוץ הראשון סוברים שבאופן שאדם הביא אדם למקום שהשמש עומדת לבוא לאחר זמן חייב מיתה, אמנם לפי התירוץ השני פטור משום שנחשב שהשמש באה על ידי רוח מצויה.

ח ראה הערה קודמת שנחלקו תירוצי התוס' באופן שהאדם אבן בראש הגג והאבן נפלה ברוח מצויה והרגה, וכן נחלקו תירוצי התוס' באופן זה שהאבן נפלה לאחר שכלה כוחו.

ט הגמ' מבארת שבאופן זה חייב משום שנחשב 'כוח כחוש' של הזורק, שהרי אם היה נגמרו כוחו של הזורק האבן הייתה נופלת בצורה ישירה כלפי מטה.

י רש"י מבאר ש'כוח ראשון' נחשב כוחו ולכן חייב מיתה וב'כוח שני' לא נחשב כוחו ולכן פטור ממיתה, ורש"י מבאר שהכוונה 'כוח ראשון' הוא באופן שחבירו היה סמוך לכותל והמים יצאו מהחור שבכותל על חבירו, והכוונה 'כוח שני' הוא באופן שחבירו היה רחוק מהכותל והמים יצאו מהחור שבכותל על הארץ ולאחר מכן באו על חבירו.

◆ דיני אדם המזיק:

- באופן שהזיק על ידי 'מצמצם' (כגון שקשר את בהמת חברו בשמש) - לרבינא חייב, לרב אחא בר רב פטור^א.
- באופן שהזיק באונס - באופן שהזיק באונס גמור או באונס כעין גניבה פטור, באופן שהזיק באונס כעין אבידה חייב.
- באופן שהזיק על ידי שזרק חץ והיה תריס שמנע מהחץ להזיק, ולאחר מכן הזורק נטל את התריס והחץ הזיק - פטור.

◆ דין אדם ששיחק בכדור וזרק את הכדור על הכותל והכדור חזר והרג:

- באופן שהרג לאחר ארבע אמות מהקיר - חייב מיתה וגלות.
- באופן שהרג בתוך ארבע אמות מהקיר:
 - לרש"י בפירוש הראשון - פטור מגלות.
 - לרש"י בפירוש השני - פטור ממיתה^ב.

דף עה

◆ דיני רציחה:

- ההורג טריפה - פטור.
- ההורג גוסס בידי שמים - חייב.
- ההורג גוסס בידי אדם - לרבנן פטור, לרבי יהודה בן בתירא חייב^ג.
- באופן שהרג אדם על ידי ששיסה בו כלב או נחש - פטור.
- באופן שהרג אדם על ידי שהשיך בו את הנחש:
 - לרבי יהודה - המכיש חייב והנחש פטור.
 - לחכמים - המכיש פטור והנחש חייב סקילה^ד.

◆ דיני טריפה:

- אדם שרבע טריפה - חייב^ה.

» הערות «

יא הגמ' מבארת שרבינא סובר שלומדים קל וחומר מרוצח שחייב ב'מצמצם' (כגון שקשר אדם שנמצא בתוך המים), ואינו חייב בשוגג ובאונס, וא"כ מזיק שחייב בשוגג ובאונס, כ"ש שיהיה חייב ב'מצמצם' (כגון שקשר את בהמת חברו בשמש ומתה), אמנם רב אחא בר רב פטור דכתיב 'מות יומת המכה רצח הוא' ודורשים שהחייב של 'מצמצם' נאמר רק ברוצח ולא בנזיקין ולכן הקושר בהמת חברו בשמש ומתה פטור כיון שנחשב גרמא.

יב רש"י בפירוש הראשון מבאר שהחייב של גלות נאמר רק באופן שהאבן הגיע למקום שהזורק תכנן שהיא תגיע, ובדרך כלל אדם שמשחק בכדור רוצה שהכדור ילך למרחוק ולכן באופן שהכדור הרג בתוך ארבע אמות שלא התקיימה מחשבתו אינו חייב גלות ובאופן שהכדור הרג מחוץ לארבע אמות שהתקיימה מחשבתו חייב גלות.

רש"י בפירוש השני מבאר שהחייב מיתה נאמר רק באופן שהתקיימה מחשבתו וכפי שהתבאר לעיל בסמוך.

תוס' מבארים שרש"י בפירוש הראשון בסוגיין נקט כמו הפירוש השני של רש"י בב"ק [כו ב] שאדם שהתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע פטור מגלות, משום שלא התקיימה מחשבתו, אבל לפי הפירוש הראשון של רש"י בב"ק [שם] שאדם שהתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע חייב גלות ע"כ שסבר כמו הפירוש השני של רש"י בסוגיין שבאופן שהכדור הרג בתוך ארבע אמות פטור ממיתה.

יג הגמ' מבארת שהאופן של גוסס בידי אדם הוא באופן שעשירה אנשים הכו אדם בעשר מקלות ומת, לרבנן רבנן כולם פטורים, ולרבי יהודה בן בתירא האחרון חייב, והגמ' מבארת שהמקור של רבנן שהאחרון פטור דכתיב 'איש כי יכה כל נפש אדם' ודורשים כל הנפש, והמקור של רבי יהודה בין בתירא שהאחרון חייב דכתיב 'כי יכה כל נפש אדם' ודורשים 'כל דהו' נפש.

הגמ' מוסיפה שרבנן סוברים שגוסס בידי אדם דינו כמו טריפה שנעשה בהם מעשה, ולא כמו גוסס בידי שמים שלא נעשה בו מעשה, ורבי יהודה בן בתירא סובר שגוסס בידי אדם דינו כמו גוסס בידי שמים כיון שלא נחתכו הסימנים שלהם ולא כמו טריפה שנחתכו הסימנים שלו.

בדברי הגמ' מבואר שהמחלוקת של רבנן ורבי יהודה בן בתירא נאמרה באופן שהיה במכות הראשונות כדי להמית, אבל באופן שלא היה במכות הראשונות כדי להמית לכו"ע האחרון חייב כיון שהמכה של המיתה. תוס' מוכיחים מדין זה שאדם שעשה את חברו גוסס ולאחר מכן אדם גמור את מיתתו הראשון פטור ולמרות שיש רוב שהגוסס היה מת מ"מ התורה הקילה שראשון פטור וכפי שמבואר בדין שחובשים את המכה עד שימות המוכה.

הברייתא מוסיפה שהמחלוקת של רבנן ורבי יהודה בן בתירא נאמרה באופן שהכו בזה אחר זה אבל באופן שהכו בבת אחרים כולם פטורים ורש"י מבאר שהמקור לכך דכתיב 'איש כי יכה כל נפש אדם' ולא שנים.

יד הגמ' מבארת שרבי יהודה סובר ש'אדם נחש בין שיני עומד' ולכן המכיש שתחב את שיני הנחש בחבירו נחשב רוצח והנחש פטור כיון שלא עשה כלום, ורבנן סוברים ש'אדם נחש מעצמו הוא מקיא' ולכן המכיש פטור כיון שנחשב 'גרמא' והנחש חייב סקילה.

טו הגמ' מבארת שלמרות שאדם שרבע אדם מת פטור מ"מ אדם שרבע טריפה חייב כיון שבטריפה יש לרובע הנאה כמו באדם חי.

• טריפה שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה (כגון שהרג):

○ באופן שהרג בפני בית דין:

▪ ביום - חייב מיתה.

▪ בלילה - אינו חייב מיתה.

○ באופן שהרג בפני עדים - אינו חייב מיתה^{טז}.

• עדים שהם טריפה שהעידו על אדם אחר שחייב מיתה והוזמו - לרבא נהרגים ולרב אשי אינם נהרגים^{יז}.

• שור של אדם טריפה שהרג - השור אינו חייב סקילה^{יח}.

• שור טריפה שהרג - לרבא חייב סקילה ולרב אשי אינו חייב סקילה^{יט}.

◆ דיני רוצח:

• באופן שהכה את חברו ואמזוהו לחיים ולאחר מכן מת - פטור^כ.

• באופן שהכה את חברו ואמזוהו למיתה ולאחר מכן הבריא - פטור^{כא}.

• באופן שהכה את חברו ואמזוהו למיתה - חובשים אותו עד שיתברר האם ימות או יבריא^{כב}.

• באופן שהכה את חברו ואמזוהו למיתה, והיקל חוליו וחזרו ואמזוהו לחיים, ולאחר מכן מת - לת"ק חייב לרבי נחמיה פטור^{כג}.

דף עט

◆ דיני רוצח:

• האם חייב מיתה:

○ במזיד - חייב.

○ בשוגג - פטור.

✽ הערות ✽

טז הגמ' מבארת שטריפה שהרג בפני עדים אינו נהרג משום שהעדות נחשבת 'עדות שאי אתה יכול להזימה' שהרי אם העדים יוזמו לא יתחייבו מיתה כיון שזממו להרוג טריפה שהוא גברא קטילא, אמנם באופן שהרג בפני בית דין ביום חייב כיון שהדיינים יכולים לדון על פי ראייתם וכתוב 'ובערת הרע מקרבך'.

יז הגמ' מבארת שהטעם של רב אשי שאינם נהרגים כיון שהעדות של המזימים נחשבת עדות שאי אתה יכול להזימה שהרי אם יוזמו לא יתחייבו מיתה כיון שזממו להרוג טריפה אמנם רבא סובר שנהרגים כיון שהדין של הזמה הוא חידוש ולכן גם באופן שהעדות של המזימים היא עדות שאי אתה יכול להזימה העדות כשרה וכתוב 'ובערת הרע מקרבך'.

יח הגמ' מבארת שהטעם ששור של אדם טריפה שהרג פטור דכתיב 'השור יסקל וגם בעליו יומת' ודורשים כמיתת בעלים כך מיתת השור ובאופן שהבעל טריפה שאינו חייב מיתה גם השור אינו חייב סקילה.

יט הגמ' מבארת שהטעם של רב אשי ששור טריפה שהרג פטור דכתיב 'השור יסקל וגם בעליו יומת' ודורשים כמיתת בעלים כך מיתת השור וכיון שאם הבעלים היה טריפה לא היה נהרג משום שנחשב 'עדות שאי אתה יכול להזימה' כך השור אינו חייב סקילה, אמנם רבא סובר שלענין דין זה לא מסתבר לדרוש היקש זה כיון שלענין השור לא שייך הפטור של 'עדות שאי אתה יכול להזימה' שהרי אם עדים היו מוזמים היו צריכים לשלם לבעלים דמי שור טריפה.

כ הגמ' מבארת שרבנן סוברים שהמקור שאדם שהכה את חברו ואמזוהו לחיים ולאחר מכן מת פטור דכתיב 'ולא ימות', אמנם רבי נחמיה סובר שלא צריך לכך פסוק כיון ש'יצא מבית דין זכאי'.

רש"י מוסיף שבאופן זה המכה צריך לשלם ליורשי המוכה כדין אדם המזיק אמנם תוס' סוברים שהמכה פטור מחמת 'קים ליה בדבריה מיניה' שהרי מעיקר הדין חייב מיתה אלא שאי אפשר לחייבו כיון ש'יצא מבית דין זכאי'.

כא רש"י מבאר שרבנן סוברים שהמקור שאדם שהכה את חברו ואמזוהו למיתה ולאחר מכן הבריא פטור דכתיב 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו', אמנם רבי נחמיה סובר שדורשים זאת מהפסוק 'ולא ימות', ורש"י מוסיף שבאופן זה המכה צריך לשלם למוכה כדין אדם המזיק, אמנם תוס' סוברים שהדין שפטור ממיתה פשוט מסברא כיון שהמוכה לא מת, אלא הפסוקים נצרכים ללמוד שבאופן זה חייב המכה לשלם שבת וריפוי.

כב הגמ' מבארת שרבי נחמיה סובר שהמקור שהמכה את חברו ואמזוהו למיתה חובשים את המכה משום שלומדים ממגדף שלא ידעו האם חייב מיתה וחבשוהו, אמנם רבנן סוברים שאי אפשר ללמוד דין זה מהמגדף כיון שהיה 'הוראת שעה', אלא המקור שהמכה את חברו ואמזוהו למיתה חובשים את המכה דכתיב 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה' ודורשים שלפני שחבירו מתהלך בחוץ לא נקה המכה אלא חובשים אותו.

כג הגמ' מבארת שרבי נחמיה סובר שדורשים מהפסוק 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה' שבאופן שאמזוהו למיתה והיקל חוליו וחזרו ואמזוהו לחיים ולכן מכן מת פטור, אמנם רבנן סוברים שפסוק זה נצרך לדין שהמכה את חברו ואמזוהו למיתה חובשים את המכה עד שיתברר האם המוכה ימות או יבריא (וכפי שהובא לעיל בסמוך).

בדברי הברייתא מבואר שלפי רבי נחמיה המכה צריך לשלם ליורשי הנהרג כדין אדם המזיק, ושמים את החיובים של אדם המזיק כשעת המכה ולא כשעת האומד שאמזוהו לחיים.

○ בלא כוונה:

- באופן שהתכוון להרוג אדם בצורה אחת ובסוף הרגו בצורה אחרת (כגון שהתכוון להכותו על מתניו ובסוף הכהו על לבו):
 - באופן שהתכוון להכות מכה שיש בה כדי להמית ובסוף הכהו מכה שיש בה כדי להמית - חייב.
 - באופן שהתכוון להכות מכה שאין בה כדי להמית ובסוף הכהו מכה שיש בה כדי להמית - פטור.
 - באופן שהתכוון להכות מכה שיש בה כדי להמית ובסוף הכהו מכה שאין בה כדי להמית - פטור.
- באופן שהתכוון להרוג אדם אחד ובסוף הרג אדם אחר:

- באופן שהתכוון להרוג בר חיובא ובסוף הרג בר חיובא - לרבי שמעון פטור לרבנן חייב^{כז}.
- באופן שהתכוון להרוג אינו בר חיובא ובסוף הרג בר חיובא - פטור.
- באופן שהתכוון להרוג בר חיובא ובסוף הרג אינו בר חיובא - פטור.

• באופן שהזיק בזמן שהרג האם חייב לשלם על הנזק:

○ במזיד - פטור משום 'קים ליה בדרכה מיניה'.

○ בשוגג או בלא מתכוון:

▪ לתנא דבי חזקיה ולרבי - פטור משום 'קים ליה בדרכה מיניה'^{כח}.

▪ לברייטא של רב חגי מדדומא - חייב.

• באופן שהרג האם חייב לשלם את דמי הנהרג:

○ באופן שחייב מיתה - פטור.

○ באופן שפטור ממיתה:

▪ לתנא דבי חזקיה - פטור.

▪ לרבי ולברייטא של רב חגי מדדומא - חייב^{כז}.

◆ **אדם שזרק אבן על תשעה ישראלים וגוי אחד - פטור ממיתה ולא אומרים דין 'רוב' משום שהגוי נחשב 'קבוע', ולכן נחשב כמו זורק אבן על חמשה ישראלים וחמשה גויים שפטור ממיתה משום ש'ספק נפשות להקל'^{כז}.**

דף פ

◆ **שני אנשים שעמדו ואחד מהם זרק חץ - שניהם פטורים^{כח}.**

◆ **דין אדם שחייב מיתת בית דין שהתערב באדם אחר:**

- באופן שהתערב עם אדם שחייב מיתת בית דין אחרת:

הערות

כד הגמ' מבארת שהמקור של רבי שמעון שבאופן שהתכוון להרוג בר חיובא ובסוף הרג בר חיובא פטור דכתיב 'וארב לו וקם עליו' ודורשים עד שיתכוון לו, והגמ' מוסיפה שלפי רבי שמעון גם באופן שהיו לפני שני אנשים והתכוון להרוג אחד מהם פטור משום שלא התכוון להרוג אדם מסוים, וכן הגמ' מוסיפה שלפי רבי שמעון גם באופן שהתכוון להרוג את האדם שנמצא לפניו והיה סבור שהוא ראובן והתברר שהוא שמעון פטור משום שלא התכוון להרוג את שמעון, ורק באופן שהתכוון להרוג את ראובן והרג את ראובן חייב, אמנם לדעת רבנן בכל אופן חייב.

כה הגמ' מבארת שהמקור של תנא דבי חזקיה שאדם שהרג בשוגג והזיק פטור ממון משום 'קים ליה בדרכה מיניה' דכתיב 'מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת' ודורשים היקש בין אדם לבהמה כמו שבאדם שהזיק בהמה חייב ממון בין באופן שהזיק במזיד ובין באופן שהזיק בשוגג כך אדם שהרג אדם פטור ממון בין באופן שהרג במזיד ובין באופן שהרג בשוגג, ותוס' מבארים שרבי מודה לדין זה (ולמרות שרבי חולק על תנא דבי חזקיה לענין דמי הנהרג כדלהלן בסמוך).

כו הגמ' מבארת שהמקור של תנא דבי חזקיה שאדם שהרג באופן שפטור ממיתה שאינו צריך לשלם את דמי הנהרג דכתיב 'מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת' ודורשים היקש בין אדם לבהמה כמו שבאדם שהזיק בהמה חייב ממון בין באופן שהזיק במתכוון ובין באופן שהזיק שלא במתכוון כך אדם שהרג אדם פטור מדמי הנהרג בין באופן שהרג במתכוון ובין באופן שהרג שלא במתכוון, אמנם רבי סובר שלענין זה לא דורשים את ההיקש בין מכה אדם למכה בהמה (כיון שלומדים מהפסוק 'ואם אסון יהיה' שחייב דמי הנהרג כדלהלן בסמוך).

הגמ' מבארת שרבי דורש 'וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים ואם אסון יהיה ונתנה נפש תחת נפש' שאדם שהתכוון להרוג את חבירו והרג את האשה אינו חייב מיתה (כדעת רבי שמעון) אלא חייב לשלם את דמי הנהרג, והגמ' מוסיפה שרבנן שסוברים שהתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב מיתה דורשים מהפסוק שאדם שהתכוון להרוג את חבירו והרג את האשה חייב מיתה, ותוס' מבארים שתנא דבי חזקיה דורש שפסוק זה נאמר באופן שהתכוון לאשה ולכן חייבים מיתה אבל באופן שהתכוון לחבירו והכה את האשה פטור ממיתה ופטור ממון.

כז הגמ' מבארת שרבנן דורשים מהפסוק 'וארב לו וקם עליו' שבאופן שזרק אבן על תשעה ישראלים וגוי אחד לא אומרים דין 'רוב' וחייב מיתה, אלא פטור ממיתה משום דין 'קבוע'.

כח הגמ' מבארת שדין זה נאמר אפילו באופן שאחד מהם הוא אבא חלפתא שמוחזק כצדיק גמור מ"מ לא הורגים את השני על פי חזקה זו.

- באופן שהתרו באדם שהיה צריך להתחייב מיתה חמורה שיענש במיתה החמורה:
 - לפי הצד ש'מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל' - שניהם נענשים בעונש הקל^ט.
 - לפי הצד ש'מותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר קל' - שניהם פטורים^ל.
- באופן שהתרו באדם שהיה צריך להתחייב מיתה חמורה שיענש במיתה ולא אמרו איזה מיתה:
 - לת"ק - נחשב התראה ולכן שניהם נענשים בעונש הקל.
 - לרבי יהודה - לא נחשב התראה ולכן שניהם פטורים^{לא}.
- באופן שהתערב באדם שאינו חייב מיתה או באדם שחייב מיתת בית דין אלא שלא נגמר דינו - שניהם פטורים.

◆ דיני שור שחייב סקילה שהתערב בשוורים אחרים שלא חייבים סקילה:

- לרש"י:
 - לרבי אלעזר ברבי שמעון - סוקלים את כולם.
 - לרבי יהודה - מכניסים את כל השוורים לכיפה^ל.
 - לתוס':
 - באופן שאפשר לתלות בשוורים מסוימים שהם המיתו:
 - לרבי אלעזר ברבי שמעון - סוקלים את השוורים הללו, ושאר השוורים מותרים.
 - לרבי יהודה - מכניסים את השוורים הללו לכיפה, ושאר השוורים מותרים.
 - באופן שאי אפשר לתלות בשוורים מסוימים שהם המיתו - כל השוורים מותרים^{לב}.
- ◆ דיני איסור הנאה בשור הנסקל - לתירוצו הראשון בתוס' אסור מזמן שנגמר דינו, לתירוצו השני בתוס' אסור לאחר שנסקל.

◆ דיני ולד של פרה שנגחה:

- באופן שהפרה נגחה בזמן שהייתה מעוברת:
 - לתירוצו הראשון בתוס':

✽ הערות ✽

כט המשנה מבארת שבאופן שהתערבו בחייב סקילה בחייב שריפה לת"ק ידונו בשריפה משום שסקילה חמורה, ולרבי שמעון ידונו בסקילה משום ששריפה חמורה, וכן באופן שהתערבו בחייב חנק בחייב הרג לת"ק ידונו בחנק משום שהרג חמור ולרבי שמעון ידונו בהרג משום שחנק חמור.

בדברי הגמ' מבואר שגם באופן שהתערבו כמה חייבי מיתות בית דין ורובם חייבים מיתה חמורה מ"מ כולם נהרגים במיתה הקלה, ותוס' מקשים מדוע באופן זה לא הולכים אחר הרוב ותוס' בתירוצו הראשון מתרצים שהדין שהולכים אחר הרוב נאמר רק באופן שאדם רצח בוודאי ויש ספק האם הנרצח היה טריפה, אבל באופן זה אי אפשר לחייב את החייב מיתה הקלים עונש חמור מחמת רוב כיון שודאי לא עברו על העבירה החמורה [ע"פ מהר"ם שיק], ותוס' בתירוצו השני מתרצים משום ש'כל קבוע כמחצה על מחצה' ולא מפרישים אותם ואומרים 'כל דפריש מרובא פריש' כדי להחמיר עליהם לחייבם מיתה חמורה, או משום שיש חשש שיקח מהקבוע.

ל בדברי הגמ' [מה ב] מבואר שבחייב סקילה ורוצח ועיר הנדחת יש דין שבאופן שאי אפשר להורג אותם במיתה שהם חייבים הורגים אותם בכל מיתה, אבל בשאר חייבי מיתות בית דין לא נאמר דין זה, ותוס' [מה ב] בתירוצו הראשון סוברים שהדין שלפי הצד ש'מותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר קל' שניהם פטורים נאמר רק בחייבי מיתות בית דין שלא נאמר בהם הדין שאפשר להורגם בכל מיתה, אבל בחייבי מיתות בית דין חמורים שנאמר הדין שאפשר להורגם בכל מיתה שהתערבו עם חייבי מיתות בית דין קלים נענשים בעונש הקל, אמנם תוס' בתירוצו השני סוברים שהדין שלפי הצד ש'מותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר קל' שניהם פטורים נאמר בין בחייבי מיתות בית דין שלא נאמר בהם הדין שאפשר להורגם בכל מיתה ובין בחייבי מיתות בית דין שנאמר בהם הדין שאפשר להורגם בכל מיתה, משום שהדין שאפשר להורגם בכל מיתה נאמר רק בחייבי מיתות בית דין שברחו מבית דין ולא באופן שנמצאים בבית דין.

לא הגמ' מבארת שהמקור של ת"ק שבאופן שהתרו שיש חיוב מיתה ולא התרו איזה מיתה נחשב התראה הוא ממקושש, אמנם רבי יהודה סובר שאי אפשר ללמוד ממקושש משום שהיה 'הוראת שעה'.

לב רש"י מבאר שהטעם של רבי אלעזר ברבי שמעון שסוקלים את כל השוורים כיון שכל השוורים אסורים בהנאה, ולכן סוקלים את כולם כדי לקיים מצות סקילה, ורבי יהודה סובר שלא מטריחים את בית דין לסקול את כל השוורים אלא כונסים את כל השוורים לכיפה והם מתים מאליהם.

לג שאי אפשר לתלות בשוורים מסוימים שהם המיתו כובשים את כל השוורים ומוציאים אותם

תוס' מוסיפים שבאופן שהתערב שור שנגמר דינו בשוורים אחרים של קדשים הורגים את כל השוורים מיד, משום שאי אפשר לכבוש את כל השוורים ולהוציא אותם ו'כל דפריש מרובא פריש' משום שיש חשש שעשרה כהנים יקחו עשרה שוורים ויקריבו אותם יחד, וכן אין אפשרות להשאיר את כל השוורים בכיפה משום שיש חשש של תקלה שימעלו בהם, וכן לא אומרים שכל השוורים ירעו עד שיסתאבו וימכרו משום שגם לאחר שיהיה בהם מום לא יהיו מותרים אלא על ידי 'כל דפריש מרובא פריש', ולכן הורגים את כל השוורים מיד.

תוס' מביאים שר"ת פסק מחמת דין זה ששור טריפה שהתערב בשוורים אחרים כובשים את כל השוורים ומוציאים אותם ו'כל דפריש מרובא פריש', אמנם תוס' חולקים על דבריהם שהשוורים אסורים משום שיש גזירה שמא יקח מהקבוע, אלא שתוס' מוסיפים שאפשר לומר שגזירה זו לא נאמרה בבעלי חיים כיון שאפשר לכבוש את כולם ולהוציא אותם אלא גזירה זו נאמרה רק בדבר שאינו בעל חי.

- לפי הצד ש'עובר ירך אמו' - הוולד אסור.
- לפי הצד ש'עובר לאו ירך אמו' - הוולד מותר.
- לתירוץ השני בתוס' - הוולד אסור.
- באופן שהפרה נגחה בזמן שלא הייתה מעוברת ולאחר מכן התעברה:
 - באופן שהתעברה וילדה ואח"כ נגמר דינה - הוולד מותר.
 - באופן שהתעברה ולאחר מכן נגמר דינה ולאחר מכן ילדה:
 - לפי הצד ש'עובר ירך אמו' - הוולד אסור.
 - לפי הצד ש'עובר לאו ירך אמו' - הוולד מותר.
 - באופן שנגמר דינה ואח"כ התעברה וילדה:
 - לפי הצד ש'זה וזה גורם אסור' - הוולד אסור.
 - לפי הצד ש'זה וזה גורם מותר' - הוולד מותר.

◆ **השוחרט פרה מעוברת טריפה** - הוולד אינו טריפה אפילו לפי הצד ש'עובר ירך אמו' משום שיש לעובר חיות נפרדת מהחיות של אמו.